

Utlåtande 2010:82 RIV (Dnr 321-162/2009)

En framtidssatsning på skolbarnsomsorgen – utifrån barns rätt till utbildning, artikel 28 i FN:s konvention om barnets rättigheter

Motion av Ann-Margarethe Livh m.fl. (v) (2009:5)

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande
Motion (2009:5) av Ann-Margarethe Livh m.fl. (v) om ”En framtidssatsning på skolbarnsomsorgen – utifrån barns rätt till utbildning, artikel 28 i FN:s konvention om barnets rättigheter” anses besvarad med vad som anförs i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Lotta Edholm anför följande.

Ärendet

Ann-Margarethe Livh m.fl. (v) föreslår i en motion (2009:5) en framtidssatsning på skolbarnsomsorgen utifrån barns rätt till utbildning, artikel 28 i FN:s konvention om barns rättigheter. Motionärerna föreslår att kommunfullmäktige ska besluta att inleda en långsiktig satsning på att stärka skolbarnsomsorgens tillgänglighet, kvalitet och likvärdighet samt ge ekonomiska resurser.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret anser att skolbarnsomsorgen är en pedagogiskt betydelsefull del av skolans verksamhet för de yngre barnen och framhåller integ-

rationen mellan skola och skolbarnsomsorgen som ett utvecklingsområde. En väl utvecklad samverkan mellan skola och skolbarnsomsorgen ökar förutsättningarna för att skolbarnsomsorgen erbjuder en god pedagogisk fritidsverksamhet.

Utbildningsnämnden vill betona värdet av en verksamhetsintegration mellan fritidshem och skola för barnens skull. Nämnden konstaterar att ett helhetsperspektiv för skola - fritidshem är ett utvecklingsområde för många skolor.

Mina synpunkter

Skolbarnsomsorgen är en betydelsefull del av skolans verksamhet för de yngre barnen. De senaste åren har såväl Stockholms stads skolinspektörer som utbildningsförvaltningens grundskoleavdelning granskat skolbarnsomsorgen. Både inspektörerna och grundskoleavdelningens genomlysning lyfter fram integrationen mellan skola och skolbarnsomsorgen som ett utvecklingsområde. En väl utvecklad samverkan mellan skola och skolbarnsomsorg ökar förutsättningarna för att erbjuda en god pedagogisk fritidsverksamhet. Under de senaste åren har staden arbetat aktivt med att integrera fritidshemmen i skolans lokaler. Detta ökar förutsättningarna för en integration mellan skola och fritidshem.

Jag delar motionärernas syn att staden ska arbeta för att anställa fler fritidspedagoger. Välutbildad personal är av central betydelse för verksamhetens kvalitet. Den nya lärarutbildningen med inriktning mot fritidshem innebär en förstärkning av yrkets identitet. Förhoppningen är att det leder till fler sökande och på sikt en ökad andel högskoleutbildad personal i våra fritidshem.

Bilagor

1. Reservationer
2. Motion 2009:5 om En framtidssatsning på skolbarnsomsorgen – utifrån barns rätt till utbildning, artikel 28 i FN:s konvention om barnets rättigheter

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet *Roger Mogert* (s) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att

1. i huvudsak bifalla motionen.
2. därutöver anförä.

Tyvärr har den borgerliga majoriteten valt att nedprioritera skolbarnsomsorgen till förmån för skattesänkningar. Det slår självklart igenom i verksamheten. Avdelningarna har vuxit med mer än tio barn per avdelning (från 34,9 barn per avdelning 2006 till 45,3 barn per avdelning 2009). Idag är det två barn fler per årsarbetare i fritidshemmen idag än vad det var 2006 (från 14,5 barn per årsarbetare 2006 till 16,8 barn per årsarbetare 2009).

Motionären tar upp den negativa utveckling som skett inom skolbarnsomsorgen under de senaste åren och föreslår att staden ska in en långsiktig satsning på att stärka skolbarnsomsorgens tillgänglighet, kvalitet och likvärdighet – samt att staden ska tillföra de ekonomiska resurser som är en förutsättning för ett hållbart resultat. En sådan satsning behövs för att vända trenden inom skolbarnsomsorgen.

Tydliga mål för verksamheten måste sättas upp och till att börja med bör antalet barn per årsarbetare minska med två och andelen fritidspedagoger öka. I arbetet med att utveckla verksamheten behöver integreringen och samverkan mellan skolbarnsomsorg och skola öka och fortbildning för personalen vara en självklarhet.

Reservation anfördes av borgarråden *Yvonne Ruwaida* (mp) och *Ann-Margarethe Livh* (v) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att

1. Bifalla motion 2009:5 av Ann-Margarethe Livh m.fl.
2. Därutöver vill vi framföra följande.

När motionen lades hoppades vi på en bred politisk uppslutning kring förslaget att inleda en långsiktig satsning på att stärka skolbarnsomsorgens tillgänglighet, kvalitet och likvärdighet – samt de ekonomiska resurser som är en förutsättning för ett hållbart resultat.

Motionen handlar om hela skolbarnsomsorgen, såväl fritidshemmen som den öppna verksamheten i form av mellanstadieverksamhet/fritidsklubbar, men i remissvaren är den öppna verksamheten ganska osynlig. Tyvärr ser det ut så också i verkligheten.

I svaret på motionen finns en uppslutning kring att det behövs fler fritidspedagoger i skolbarnsomsorgen, ökad delaktighet för barn, föräldrar och personal samt en stärkt integration mellan skolbarnsomsorg och skola. Det är bra men inte i närheten av en rejäl satsning.

Fakta talar sitt tydliga språk. Barngruppernas storlek på fritidshemmen har fördubblats de senaste 15 åren, personaltätheten har minskat och schablonen har mellan

1996 och 2008 endast höjts med 19 % jämfört med 78 % för skolan. Sedan motionen lades har Skolverket också hunnit göra en kartläggning av skolbarnsomsorgen för 10-12-åringar, där den låga prioriteringen av denna del av skolbarnsomsorgen bekräftas för många kommuner.

Tyvärr har den moderatstyrda majoriteten i Stockholms stad också valt att nedprioritera skolbarnsomsorgen – såväl fritidshemmen som den öppna verksamheten - till förmån för skattesänkningar. Trots att försämringarna är väl kända genom interna granskningar berörs inte kärnfrågan om resurser i skolborgarrådets synpunkter. Utbildningsnämndens majoritet gör det också lätt för sig när de i sitt remissvar hänvisar till att det är rektors ansvar att bestämma barngruppernas storlek och personaltätheten. Det är häpnadsväckande att den borgerliga majoriteten helt bortser från barns rätt till en likvärdig skolbarnsomsorg i staden.

För att vända trenden krävs kraftigt ökade resurser till skolbarnsomsorgen. Staden behöver tydliga mål om att minska antalet barn per årsarbetare, minska barngrupperna och göra riktade satsningar på att öka personaltätheten och andelen fritidspedagoger. Med fortsatt avsaknad av tillräckliga resurser riskerar verksamheten att försämrast ytterligare under kommande år.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande

Motion (2009:5) av Ann-Margarethe Livh m.fl. (v) om ”En framtids-satsning på skolbarnsomsorgen – utifrån barns rätt till utbildning, artikel 28 i FN:s konvention om barnets rättigheter” anses besvarad med vad som anförs i utlåtandet.

Stockholm den 9 juni 2010

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Lotta Edholm

Ylva Tengblad

Reservation anfördes av *Carin Jämtin, Malte Sigemalm* och *Kersti Py Börjesson* (alla s) med hänvisning till reservationen av (s) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av *Stefan Nilsson* (mp) och *Ann-Margarethe Livh* (v) med hänvisning till reservationen av (mp) och (v) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Ann-Margarethe Livh m.fl. (v) föreslår i en motion (2009:5) en framtidssatsning på skolbarnomsorgen utifrån barns rätt till utbildning, artikel 28 i FN:s konvention om barns rättigheter. Motionärerna föreslår att kommunfullmäktige ska besluta att inleda en långsiktig satsning på att stärka skolbarnsomsorgens tillgänglighet, kvalitet och likvärdighet samt ge ekonomiska resurser.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 27 april 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser att skolbarnsomsorgen är en pedagogiskt betydelsefull del av skolans verksamhet för de yngre barnen och framhåller integrationen mellan skola och skolbarnomsorgen som ett utvecklingsområde. En väl utvecklad samverkan mellan skola och skolbarnomsorgen ökar förutsättningarna för att skolbarnsomsorgen erbjuder en god pedagogisk fritidsverksamhet. Kontoret delar motionärernas uppfattning att skolbarnsomsorgen ska genomsyras av barnens, lärarnas, fritidshemspersonalens och föräldrarnas delaktighet

Stadsledningskontoret har länge förespråkat ett flexibelt lokalutnyttjande för de pedagogiska verksamheterna och vill betona värdet av en verksamhetsintegration mellan fritidshem och skola, för barnens och föräldrarnas bästa. Betydelsen av integration har även lyfts fram i Stockholms stads skolinspektörers årsrapport för 2007-2008. Inspektörerna ser även ett tydligt samband mellan en väl utvecklad samverkan mellan skola och fritidshem och att fritidshemmets verksamhet erbjuder en god pedagogisk fritidsverksamhet.

Kontoret är positivt till att fler fritidspedagoger anställs inom skolbarnsomsorgen men då det i landet och framför allt i Stockholm råder brist på fritidspedagoger har det inte varit möjligt att enbart rekrytera behörig personal. Arbetet med att öka tillsvidareanställd personals kompetens pågår.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 16 april 2009

att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen

Reservation anfördes av Roger Mogert m fl (S), Per Olsson (MP) och Susanna Brolin (V), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 30 mars 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att skolbamsomsorgen är en pedagogiskt betydelsefull del av skolans verksamhet för de yngre barnen. Som kommentar till motionärernas punktsatser har förvaltningen följande synpunkter.

Förvaltningen vill betona värdet av en verksamhetsintegration mellan fritidshem och skola, för barnens skull. Med utgångspunkt av vad som framkom i den genomlysning som grundskoleavdelningen lät göra, har grundskoleavdelningen lyft fram utveckling av samverkan mellan fritidshemmets och skolans verksamheter som ett av fyra utvecklingsområden i kvalitetsredovisningen för grundskolan läsåret 07/08 (Dnr 08-411/4146). Betydelsen av integration har även lyfts fram i Stockholms stads skolinpektörers årsrapport för 2007-2008. Inspektörerna ser även ett tydligt samband mellan en väl utvecklad samverkan mellan skola och fritidshem och att fritidshemmets verksamhet erbjuder en god pedagogisk fritidsverksamhet. Inspektörsrapporten beskriver att där personalen har fritidspedagogutbildning eller motsvarande högskoleutbildning, finns oftast en högre grad av samverkan.

Förvaltningen konstaterar att ett helhetsperspektiv för skola - fritidshem är ett utvecklingsområde för många skolor. I en del skolor finns de två verksamheterna i helt skilda lokaler. En del av förvaltningens agerande för att minska grundskoleverksamhetens totala lokalkostnader har varit att i möjligaste mån flytta in fritidshemsverksamheterna i skolomas lokaler. Denna förändring blir en del i att öka integration mellan skola och fritidshem.

Utbildningsförvaltningen är positiv till att fler fritidspedagoger anställs inom skolbarnsomsorgen men kan konstatera att det inte varit möjligt att enbart rekrytera behöriga sökande. Det råder en brist på fritidspedagoger.

När det gäller barngruppernas storlek samt personaltätheten anser förvaltningen att då skolorna är självständiga enheter är detta respektive rektors ansvar utifrån var och ens lokala förutsättningar.

Förvaltningen delar motionärernas uppfattning att skolbamsomsorgen ska genomföras av barnens, lärarnas, fritidshemspersonalens och föräldrarnas delaktighet.

RESERVATIONER M.M.

Utbildningsnämnden

Reservation anfördes av Roger Mogert m fl (S), Per Olsson (MP) och Susanna Brolin (V) enligt följande

att delvis åberopa förvaltningens förslag
samt att därutöver anföras

Motionären tar upp den negativa utveckling som skett inom skolbarnsomsorgen under de senaste åren och därtill föreslås målsättningar och satsningar för att komma rätta med denna negativa spiral. Tyvärr har den moderatstyrda majoriteten valt att nedprioritera skolbarnsomsorgen till förmån för skattesänkningar. Detta har satt tydliga spår bland annat genom att antalet barn per årsarbetare har ökat från 14,2 till 17 barn mellan 2006 och 2008.

För att vända trenden krävs ökade resurser till skolbarnsomsorgen. Staden behöver tydliga mål om att minska antalet barn per årsarbetare och göra riktade satsningar på att öka personaltätheten och andelen fritidspedagoger inom fritidshemmen. Med fortsatt avsaknad av tillräckliga resurser riskerar verksamheten att försämrats ytterligare under 2009.

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Motioner

2009:5

2009:5

Motion av Ann-Margarethe Livh m.fl. (v) om en framtidssatsning på skolbarnsomsorgen - utifrån barns rätt till utbildning, artikel 28 i FN:s konvention om barnets rättigheter

Dnr 321-162/2009

Skolbarnsomsorgen (samlingstermen för *Fritidshem* som vänder sig till barn mellan sex och tio år och *Öppen fritidsverksamhet* för barn mellan tio och tolv år) fyller en viktig pedagogisk funktion enligt kommunala och nationella styrdokument. Trots politiskt beslutade mål och intentioner pågår en kraftig, men smygande, urholkning av skolbarnsomsorgens uppdrag och kvalitet. Elisabet Sjöbergs "*Genomlysning av Stockholms kommunala fritidshemskolår F-3*" (Utbildningsförvaltningens grundskoleavdelning) visar tydligt på de utmaningar som staden står inför, om man menar allvar med att Stockholms grundskoleelever ska få tillgång till en pedagogisk och kvalitativt god skolbarnsomsorg.

Barngruppernas storlek på fritidshemmen har fördubblats de senaste 15 åren. Hösten 2007 låg en genomsnittsgrupp i Sverige på 33,5 barn per grupp. I Stockholm var grupperna något större med 35,7 barn per grupp. I realiteten är genomsnittet i Stockholm ännu högre, eftersom förskoleklasserna drar ner siffrorna (i flera skolor går förskoleklasserna för sig, eftersom de inte ska behöva möta en allt för stor grupp redan första året). Variationerna är stora, en del verksamheter har upp till 100 barn per grupp. Samtidigt som barngrupperna har blivit större har personaltätheten minskat, i genomsnitt fanns 15,9 barn/årsarbetare hösten 2007. Av personalen är 31 % fritidspedagoger, 12 % förskollärare och 45 % är anställda som barnskötare. I den sista gruppen ingår även anställda utan grundutbildning. Bakgrunden är uteblivna satsningar och

ständiga besparingar. I Stockholm har skolbarnsomsorgsschablonen de senaste 12 åren endast höjts med 19 % medan skolschablonen har höjts med 78 %.

Den *Öppna verksamhetens* syfte är att vara ett tryggt och pedagogiskt alternativ till alla ”nyckelbarn”. Trots dessa ambitioner visar Skolverkets rapporter att en klar majoritet av alla 10-12-åringar måste klara sig själva efter skolan innan föräldrarna kommer hem. Den öppna verksamheten ska vara likvärdig i stadens olika delar, och inte variera med till exempel föräldraavgifternas storlek. Tillgången till skolbarnsomsorg är socialt snedfördelad. Enligt Skolverket utnyttjar föräldrar med kort utbildning i lägre grad skolbarnsomsorg än föräldrar med högre utbildning. En förklaring kan vara avgifterna. Föräldrar med kort utbildning har i allmänhet mindre ekonomiska marginaler än högutbildade och därmed större skäl att avstå från skolbarnsomsorg till sitt barn trots maxtaxan.

En politik för att främja lika möjligheter kan vara att införa nolltaxa i den öppna verksamheten och på så vis undvika att en stor grupp unga i riskzonen lämnas utan tillsyn. Att återinföra den avgiftsfria månaden bör också underlätta för lågavlönade att låta sina barn få tillgång till skolbarnsomsorg. Målet är att integrera skolan och skolbarnsomsorgen, vilket ökar betydelsen av delta i skolbarnsomsorg.

Flera fritidshem beskriver i Sjöbergs rapport att de känner sig satta på undantag av skolledningen. Därför måste viktiga åtgärder beslutas såsom översyn av lokaler, bättre ledningsstöd samt schematekniska strukturer som ger tid för planering och arbetslagsorganisationer. Allt för att skolbarnsomsorgen ska öka och en riktig verksamhetsintegrering infrias, så att Stockholms barn får den trygghet de har rätt till bland annat enligt artikel 28 om rätt till utbildning FN:s konvention om barnets rättigheter.

Nedmonteringen av skolbarnsomsorgen har pågått under många år, och kan därför inte återställas under ett budgetår och knappast ens under en mandatperiod. Det krävs en långsiktig politisk viljeinriktning, för att kunna åstadkomma varaktiga förbättringar. Skolbarnsomsorgens verksamhet måste ses i ett helhetsperspektiv, självfallet varierar till exempel möjligheten att ha ett visst barnantal med lokalernas utformning. Att minska barngruppernas storlek och öka personaltätheten är grundstenar för att återuppbygga en kvalitativt bra skolbarnsomsorg. Vi är övertygade om att en sådan satsning är lönsam framförallt i det enskilda barnets perspektiv men också för hela samhället. I kunskapsöversikten *Tänk långsiktigt* som getts ut av Socialstyrelsen, Folkhälsoinstitutet och Skolverket framkommer att generella insatser som når alla barn har en viktig roll att spela för barns och ungdomars psykiska hälsa genom att vara en betydande del av uppväxtmiljön. En långsiktig satsning på skolbarnsomsor-

gen är i linje med artikel 28 Rätt till utbildning i FN:s konvention om barnets rättigheter.

Några av de viktigaste punkterna i en framtidssatsning på våra ungdomar är följande:

1. Den öppna verksamheten ska vara avgiftsfri och likvärdig i hela staden.
2. Ett tak införs för barngruppernas storlek i skolbarnsomsorgen, med sikte på att minska från dagens snitt på över 36 barn till 25 barn per grupp.
3. Personaltätheten ska successivt öka.
4. En central översyn ska göras av skolbarnsomsorgens lokaler med syfte att kartlägga vilka åtgärder som behöver göras för att alla lokaler ska vara ändamålsenliga för verksamheten.
5. Nyanställd personal ska ha fritidspedagogutbildning och fortbildning ska erbjudas skolbarnsomsorgspersonal som idag saknar relevant utbildning.
6. Skolbarnsomsorgens ledningsstöd och schematekniska struktur ska stärkas.
7. Integrationen mellan skolbarnsomsorgen och skolan ska gälla både personal, lokaler och pedagogik och arbetet för att öka samverkan ska genomföras på lika villkor.
8. Verksamheten ska genomsyras av personalens, barnens och föräldrarnas delaktighet.

Utifrån ovanstående fakta föreslås att kommunfullmäktige beslutar

att inleda en långsiktig satsning på att stärka skolbarnsomsorgens tillgänglighet, kvalitet och likvärdighet – samt de ekonomiska resurser som är en förutsättning för ett hållbart resultat.

Stockholm den 26 januari 2009

Ann-Margarethe Livh

Susanna Brolin

Inger Stark

Karin Rågsjö

Jackie Nylander